

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

DRUGI ODJEL

PREDMET MOSKALJ protiv HRVATSKE

(Zahtjev br. 60272/21)

PRESUDA

Članak 6. stavak 1. (građanski aspekt) • Pristup sudu • Odluka Ustavnog suda kojom je dosuđena naknada zbog prekomjerne duljine trajanja ovršnog postupka, ali su odbijeni troškovi zastupanja po odvjetniku za ustavnu tužbu i pravna sredstva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku • Samo troškovi ustavne tužbe premašili su dosuđenu naknadu • Nepostojanje dostatno uvjerljivih razloga • Troškovi postupka nisu bili nepotrebni • Nerazmjerno ograničenje pristupa sudu

Pripremljeno Tajništvo. Nije obvezujuće za Sud.

STRASBOURG

15. listopada 2024.

Ova će presuda postati konačna pod okolnostima utvrđenima u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Moskalj protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Drugi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Arnfinn Bårdsen, *predsjednik*,

Jovan Ilievski,

Pauliine Koskelo,

Saadet Yüksel,

Diana Sârcu,

Davor Derenčinović,

Gediminas Sagatys, *suci*,

i Dorothee von Arnim, *zamjenica tajnika odjela*,

uzimajući u obzir:

zahtjev (br. 60272/21) protiv Republike Hrvatske koji je hrvatska državljanka gđa Alka Moskalj („podnositeljica zahtjeva”) podnijela Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija”) dana 7. prosinca 2021.,

odluku da se Vladu Republike Hrvatske („Vlada”) obavijesti o zahtjevu, očitovanja stranaka,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost održanog 17. rujna 2024.,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena na navedeni datum:

UVOD

1. Zahtjev se odnosi na odluku domaćih sudova da podnositeljici zahtjeva dosude naknadu za prekomjernu duljinu trajanja postupka, ali da odbiju dosuditi joj troškove zastupanja po odvjetniku, koji su premašili iznos te naknade. Podnositeljica zahtjeva prigovorila je zbog povrede svojih prava na temelju članka 6. stavka 1. i članka 13. Konvencije, kao i na temelju članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju.

ČINJENICE

2. Podnositeljica zahtjeva rođena je 1971. godine i živi u Zagrebu. Zastupala ju je gđa B. Ivanišević, odvjetnica u Zagrebu.

3. Vladu je zastupala njezina zastupnica, gđa Š. Stažnik.

4. Činjenično stanje predmeta može se sažeti kako slijedi.

5. Presudom od 27. lipnja 2013. Općinski građanski sud u Zagrebu, među ostalim: (i) razveo je brak podnositeljice i njezina supruga D.M.-a; (ii) odlučio je da će njihov sin L.M., rođen 2005., živjeti s podnositeljicom; i (iii) D.M.-u je dodijelio prava pristupa (susreti i druženje).

6. Dana 14. ožujka 2020., nakon što je tijekom vikenda ostvario prava na susrete i druženje, D.M. je zadržao njihova sina (koji je tada imao četrnaest i pol godina) u svojem domu i odbio vratiti ga podnositeljici.

I. OVRŠNI POSTUPAK I POVEZANI PARNIČNI POSTUPAK

A. Ovršni postupak

7. Dana 24. lipnja 2020. podnositeljica zahtjeva podnijela je Općinskom građanskom sudu u Zagrebu prijedlog za ovrhu navedene presude (vidi stavak 5. ove presude) radi predaje djeteta podnositeljici.

8. Dana 19. listopada 2020. Općinski građanski sud zatražio je od nadležnog centra za socijalnu skrb da imenuje posebnog skrbnika L.M.-u i dostavi nalaz i mišljenje o svrsishodnosti vođenja ovršnog postupka i njegovu utjecaju na dijete. Nadležni centar za socijalnu skrb to je učinio 3. odnosno 5. studenoga 2020.

9. Dana 19. studenoga 2020. sud je pozvao posebnu skrbnicu da se očituje o prijedlogu za ovrhu i obavijesti ga o mišljenju djeteta. Dana 27. siječnja 2021. posebna skrbnica to je učinila te je obavijestila sud da se L.M. protivi vraćanju podnositeljici, ali da želi s njom održavati redovite susrete i druženje.

10. Dana 28. svibnja 2021. sud je donio rješenje o ovrsi naloživši predaju L.M.-a podnositeljici. Zatim je poslao predmet Općinskom sudu u Novom Zagrebu radi izvršenja rješenja jer je dijete živjelo s ocem na adresi na području za koje je teritorijalno nadležan taj sud.

11. Dana 2. srpnja 2021. podnositeljčina odvjetnica obavijestila je taj sud da L.M. u tom trenutku boravi kod bake po ocu u Zadru. Dana 6. srpnja 2021. odvjetnica je obavijestila sud i o dvjema adresama na kojima L.M. boravi kad je u Zagrebu.

12. Pokušaj da se rješenje izvrši na tim dvjema adresama 14. srpnja 2021. bio je neuspješan jer se podnositeljčina sina nije moglo pronaći na tim adresama. Dana 16. srpnja 2021. Općinski sud u Novom Zagrebu dostavio je spis predmeta Općinskom sudu u Zadru.

13. Dana 31. kolovoza 2021. podnositeljica zahtjeva predložila je promjenu načina ovrhe na prijetnju kaznom zatvora D.M.-u ako ne postupi po rješenju o ovrsi i preda joj L.M.-a.

14. Rješenjem od 23. rujna 2022., koje je Županijski sud u Splitu potvrdio 21. prosinca 2022., Općinski građanski sud u Zagrebu odbio je taj prijedlog utvrdivši da je u paralelnom parničnom postupku donesena privremena mjera kojom je privremeno promijenjen roditelj s kojim L.M. živi (vidi stavak 19. ove presude).

15. Dana 5. studenoga 2021. nadležni centar za socijalnu skrb obavijestio je sud da je obavio razgovor s L.M.-om, koji je izjavio da bi se „cijela situacija mogla riješiti kad bi majka poštivala njegovu želju i ne bi ga silila da stanuje sa njim”.

16. Dana 29. studenoga 2021. Općinski sud u Zadru obustavio je ovrhu nakon što je policija utvrdila da podnositeljčin sin ne boravi s bakom u Zadru

(vidi stavak 11. ove presude). Predmet je vraćen Općinskom građanskom sudu u Zagrebu.

17. Dana 14. kolovoza 2023. L.M. je navršio osamnaest godina i postao punoljetan. U skladu s tim, ovršni postupak postao je bespredmetan.

B. Parnični postupak

18. U međuvremenu, dana 22. srpnja 2020. D.M. je podnio tužbu protiv podnositeljice zahtjeva Općinskom građanskom sudu u Zagrebu tražeći izmjenu presude od 27. lipnja 2013. (vidi stavak 5. ove presude) u pogledu roditelja s kojim će dijete živjeti na način da L.M. živi s njim. Zatražio je i privremenu mjeru u tom smislu. Tvrdio je da su se okolnosti promijenile, među ostalim, jer su 10. rujna 2019. L.M. i podnositeljica došli u verbalni i fizički sukob zbog kojeg su oboje osuđeni za prekršaj nasilja u obitelji, nakon čega L.M. više nije htio živjeti s njom.

19. Odlukom od 14. srpnja 2022., Općinski sud odobrio je privremenu mjeru koju je zatražio D.M. i odlučio da će L.M. privremeno živjeti s njim. Privremena mjera odmah je postala pravomoćna jer su se stranke odrekle prava na žalbu.

20. Presudom od 18. travnja 2023. Općinski sud izmijenio je svoju presudu od 27. lipnja 2013. (vidi stavak 5. ove presude). Odlučio je da će L.M. živjeti s D.M.-om, a podnositeljici je dodijelio prava pristupa (susreti i druženje). Podnositeljica je podnijela žalbu.

21. Dana 12. rujna 2023. Županijski sud u Puli odbio je podnositeljičinu žalbu i potvrdio je presudu Općinskog suda.

II. POSTUPCI POVODOM PRAVNIH SREDSTAVA ZA ZAŠTITU PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU

A. „Pravno sredstvo koje služi samo za ubrzanje postupka” na temelju Zakona o sudovima iz 2013.

22. U međuvremenu, dana 16. prosinca 2020. podnositeljica zahtjeva, zastupana po odvjetnici, podnijela je zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, „pravno sredstvo koje služi samo za ubrzanje postupka” na temelju Zakona o sudovima iz 2013. (vidi stavke 40. – 41. ove presude), te je od predsjednice Općinskog građanskog suda u Zagrebu zatražila da ubrza gore navedeni ovršni postupak (vidi stavke 7. – 9. ove presude). Zatražila je i naknadu troškova odvjetnika za sastavljanje tog zahtjeva, koji su iznosili 1.250 hrvatskih kuna (HRK), što odgovara iznosu od 165,90 eura (EUR).

23. Rješenjem od 24. prosinca 2020. predsjednica suda odbila je podnositeljičin zahtjev utvrdivši da trajanje ovršnog postupka zbog kojeg prigovara nije premašilo razuman rok. Predsjednica je odbila i njezin zahtjev za naknadu troškova utvrdivši da troškovi nisu bili nužni i potrebni i da nije

bilo pravne osnove za dosudu troška zahtjeva uzimajući u obzir mjerodavnu odredbu Zakona o vanparničnom postupku (vidi stavak 45. ove presude).

24. Dana 19. siječnja 2021. podnositeljica zahtjeva podnijela je žalbu protiv tog rješenja i tražila naknadu troškova odvjetnika za sastavljanje te žalbe, u iznosu od 1.250 kuna (165,90 eura). Objasnila je da kao laik ne bi mogla sastaviti prvobitni zahtjev ili žalbu bez pomoći odvjetnika i da su stoga troškovi tih podnesaka nužno nastali.

25. Rješenjem od 1. veljače 2021. Županijski sud u Zagrebu odbio je podnositeljičinu žalbu. Kad je riječ o troškovima, sud je smatrao da podnositeljica zahtjeva nije imala pravo na naknadu troškova jer su i njezin prvobitni zahtjev i njezina žalba bili neuspješni.

B. Prva ustavna tužba

26. Dana 26. ožujka 2021. podnositeljica zahtjeva podnijela je ustavnu tužbu na temelju članka 63. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu [dalje u tekstu: Zakon o Ustavnom sudu] (vidi stavak 35. ove presude) prigovarajući prekomjernoj duljini trajanja gore navedenog ovršnog postupka. Zatražila je naknadu troškova zastupanja po odvjetniku koji su joj do tada nastali za podnošenje pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku na temelju Zakona o sudovima iz 2013. (vidi stavke 22. i 24. ove presude) i troškova koji su nastali za sastavljanje ustavne tužbe, koji su iznosili 6.125 kuna (812,93 eura).

27. Odlukom od 2. lipnja 2021. Ustavni sud Republike Hrvatske: (i) utvrdio je povredu podnositeljičina prava na suđenje u razumnom roku i njezina prava na poštovanje obiteljskog života, koja su oba zajamčena hrvatskim Ustavom; (ii) dosudio joj je naknadu u iznosu od 5.000 kuna (663,61 euro); i (iii) naložio je Općinskom građanskom sudu u Zagrebu da dovrši ovrhu u roku od trideset dana od objave njegove odluke u Narodnim novinama. Međutim, odbio je njezin zahtjev za naknadu troškova pozivajući se na članak 23. Zakona o Ustavnom sudu, kojim je predviđeno da, osim ako sud ne odluči drukčije, svaki sudionik u postupku pred njim snosi svoje troškove (vidi stavak 36. ove presude). Odluka Ustavnog suda objavljena je u Narodnim novinama 7. srpnja 2021.

C. Dopunsko pravno sredstvo na temelju Zakona o sudovima iz 2013.

28. Dana 15. listopada 2021. podnositeljica zahtjeva podnijela je Županijskom sudu u Zagrebu zahtjev za isplatu primjerene naknade, „dopunsko (kombinirano odštetno-ubrzavajuće) pravno sredstvo” na temelju Zakona o sudovima iz 2013. (vidi stavke 40. i 42. ove presude). Prigovorila je da Općinski sud nije poštovao rok određen u odluci Ustavnog suda od 2. lipnja 2021. (vidi stavak 27. ove presude) i zatražila je od Županijskog suda da ubrza ovršni postupak i dosudi joj primjerenu naknadu. Dana

18. listopada 2021. zatražila je i naknadu troškova odvjetnika za sastavljanje tog zahtjeva, u iznosu od 1.250 kuna (165,90 eura), kao i troškova koji su joj nastali za podnošenje drugih pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku na temelju Zakona o sudovima iz 2013. (vidi stavke 22. – 25. ove presude).

29. Država je sudjelovala u tom postupku kao protustranka, zastupana po Državnom odvjetništvu, koje je tvrdilo da se zahtjev podnositeljice treba odbiti.

30. Rješenjem od 13. travnja 2022. Županijski sud utvrdio je da je podnositeljčin zahtjev osnovan, naložio je Općinskom građanskom sudu u Zagrebu da dovrši ovrhu u roku od trideset dana i dosudio joj je naknadu u iznosu od 2.500 kuna (331,81 euro). Međutim, odbio je njezin zahtjev za naknadu troškova utvrdivši da na temelju Zakona o sudskom vanparničnom postupku troškove snosi stranka u čijem je interesu postupak proveden (vidi stavak 45. ove presude).

31. Podnositeljica zahtjeva podnijela je žalbu Vrhovnom sudu Republike Hrvatske protiv tog rješenja tvrdeći da je iznos naknade prenizak. Prigovorila je i odluci o troškovima postupka.

32. Rješenjem od 1. ožujka 2023. Vrhovni sud odbio je podnositeljčinu žalbu presudivši da je dosuđena naknada dostatna i da je odluka o troškovima postupka u skladu s paragrafom 20. Zakona o sudskom vanparničnom postupku (vidi stavak 45. ove presude).

D. Druga ustavna tužba

33. U međuvremenu, dana 24. rujna 2021. podnositeljica zahtjeva podnijela je drugu ustavnu tužbu na temelju članka 63. Zakona o Ustavnom sudu ponovno prigovarajući prekomjernoj duljini trajanja gore navedenog ovršnog postupka. Prigovorila je i povredi prava na pristup sudu te prava na mirno uživanje vlasništva jer je morala snositi troškove ranije ustavne tužbe, čime joj je nametnut prekomjeran financijski teret. Podnositeljica ovaj put nije zatražila od Ustavnog suda da joj dosudi naknadu troškova koji su joj nastali podnošenjem pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku na temelju Zakona o sudovima iz 2013. (vidi stavke 22. – 25. ove presude), ali je zatražila naknadu troškova koji su nastali sastavom ustavne tužbe, koji su iznosili 6.125 kuna (812,93 eura).

34. Dana 10. siječnja 2022. podnositeljica je sama dostavila dopunu svoje ustavne tužbe, u kojoj je iznijela kronologiju dotičnog ovršnog postupka i postupaka povodom pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku te je priložila relevantne dokumente.

35. Odlukom od 20. prosinca 2022. Ustavni sud utvrdio je povredu podnositeljčina prava na poštovanje obiteljskog života te joj je dosudio naknadu u iznosu od 5.000 kuna (663,61 euro). Međutim, pozivajući se na članak 23. Zakona o Ustavnom sudu (vidi stavak 36. ove presude), odbio je

njezin zahtjev za naknadu troškova postupka utvrdivši da predmet nije složen jer je podnositeljica prigovorila zbog duljine trajanja postupka u odnosu na koji je taj sud već utvrdio povredu u svojoj ranijoj odluci.

MJERODAVNI PRAVNI OKVIR

I. DOMAĆE PRAVO

A. Ustavni zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske

1. Mjerodavne odredbe

36. Mjerodavne odredbe Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske (Narodne novine br. 99/99, s naknadnim izmjenama i dopunama – „Zakon o Ustavnom sudu”) kojima se uređuju troškovi postupka glase kako slijedi:

Članak 23.

„U ustavnosudskom postupku svaki sudionik snosi svoje troškove postupka, ako Ustavni sud ne odluči drukčije “

Članak 80.

„Ustavni sud može narediti da podnositelj tužbe koji nije uspio s tužbom, naknadi troškove postupka pred Ustavnim sudom, ako ih je prouzročio svojom krivnjom. “

37. Druge mjerodavne odredbe Zakona o Ustavnom sudu glase kako slijedi:

Članak 62.

„(1) Svatko može podnijeti Ustavnom sudu ustavnu tužbu ako smatra da mu je pojedinačnim aktom tijela državne vlasti, tijela jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave ili pravne osobe s javnim ovlastima, kojim je odlučeno o njegovim pravima i obvezama ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela, povrijeđeno ljudsko pravo ili temeljna sloboda zajamčena Ustavom ... (u daljnjem tekstu: ustavno pravo .”

Članak 63.

„(1) Ustavni sud će pokrenuti postupak po ustavnoj tužbi i prije no što je iscrpljen pravni put, u slučaju kad o pravima i obvezama stranke ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela nije u razumnom roku odlučio sud ...

(2) U odluci kojom usvaja ustavnu tužbu zbog nedonošenja akta u razumnom roku iz stavka 1. ovoga članka, Ustavni sud će nadležnom sudu odrediti rok za donošenje akta kojim će taj sud meritorno odlučiti ...

(3) U odluci iz stavka 2. ovoga članka Ustavni sud će odrediti primjerenu naknadu koja pripada podnositelju zbog povrede njegova ustavnog prava koju je sud učinio kada ... nije odlučio u razumnom roku. Naknada se isplaćuje iz državnog proračuna u roku od tri mjeseca od dana podnošenja zahtjeva stranke za njezinu isplatu.“

2. Mjerodavna praksa

38. Prema praksi Ustavnog suda u relevantno vrijeme osobe koje prigovaraju zbog prekomjerne duljine trajanja sudskog postupka koji je u tijeku mogu podnijeti ustavnu tužbu na temelju članka 63. Zakona o Ustavnom sudu samo ako su prvo iskoristile ostala pravna sredstva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, posebice ona na temelju Zakona o sudovima iz 2013. (vidi stavke 40. – 42. ove presude). Taj je sud dosljedno proglašavao takve ustavne tužbe nedopuštenima ako podnositelji ustavne tužbe nisu iskoristili takva pravna sredstva.

3. Relevantni dokumenti.

39. Internetske stranice Ustavnog suda sadržavaju dokument pod nazivom Upute za ispunjavanje obrasca ustavne tužbe. U relevantno vrijeme mjerodavni dio, u pogledu punomoćnika podnositelja ustavne tužbe, glasio je kako slijedi:

„Punomoćnik ne mora biti odvjetnik, ali je zbog posebnosti ustavnosudskog postupka uvijek bolje angažirati stručnu osobu.”

B. Zakonodavstvo o pravnim sredstvima za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku

40. Člancima 64. – 69. Zakona o sudovima iz 2013. (Narodne novine br. 28/13), koji su bili na snazi od 14. ožujka 2013. do 1. travnja 2024., bila su predviđena dva pravna sredstva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku: (i) „pravno sredstvo koje služi samo za ubrzanje postupka” kao glavno pravno sredstvo; i (ii) „kombinirano odštetno-ubrzavajuće pravno sredstvo” kao dopunsko pravno sredstvo, koje je dostupno samo u ograničenim okolnostima. Tekst tih odredbi izložen je u predmetu *Novak protiv Hrvatske* ((odl.), br. 7877/14, stavak 23., 7. srpnja 2016.).

41. Konkretno, na temelju članaka 65. – 67. stranka u sudskom postupku koji je u tijeku koja smatra da taj postupak traje neopravdano dugo ima pravo zatražiti pravno sredstvo koje služi samo za ubrzanje postupka, odnosno, podnijeti zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, i zatražiti od predsjednika suda pred kojim se taj postupak vodi da ga ubrza određivanjem roka od najviše šest mjeseci¹ u kojem sudac koji postupa u predmetu mora riješiti predmet.

42. Člancima 68. i 69. bilo je predviđeno da je dopunsko pravno sredstvo (u kojem su kombinirani odštetni i ubrzavajući elementi), odnosno zahtjev za isplatu primjerene naknade, dostupno samo u slučajevima kada sudac koji postupa u predmetu ne poštuje rok za rješavanje predmeta koji je odredio

¹ Članak 66. stavak 1. je propisivao: „(1) Ako predsjednik suda utvrdi da je zahtjev osnovan, odredit će rok u pravilu od najdulje šest mjeseci, osim ako okolnosti slučaja ne nalažu određivanje duljeg roka, u kojem sudac predmet mora riješiti.”

predsjednik suda kad je prihvatio zahtjev za pravno sredstvo koje služi samo za ubrzanje postupka.

43. Člankom 64. stavkom 2. bilo je predviđeno da se postupak odlučivanja o tim pravnim sredstvima provodi uz odgovarajuću primjenu pravila o izvanparničnom postupku.

44. Ostalo mjerodavno domaće pravo i praksa o pravnim sredstvima za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku u Hrvatskoj izloženi su u predmetu *Mirjana Marić protiv Hrvatske* (br. 9849/15, stavci 29. – 41., 30. srpnja 2020.).

C. Ostalo mjerodavno zakonodavstvo i praksa

1. Zakon o vanparničnom postupku

45. Paragrafom 20. stavkom 1. Zakona o vanparničnom postupku iz 1934. (Službeni list Kraljevine Jugoslavije br. 175/34), koji se u Hrvatskoj primjenjivao od 4. veljače 1935. do 9. srpnja 2023., bilo je predviđeno da troškove postupka u izvanparničnom postupku snosi stranka u čijem je interesu postupak proveden, osim ako nije drukčije određeno. Paragrafom 21. bilo je predviđeno da se u izvanparničnom postupku na odgovarajući način primjenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku, osim ako nije drukčije određeno Zakonom o vanparničnom postupku.

2. Zakon o parničnom postupku

46. Mjerodavne odredbe Zakona o parničnom postupku (Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije br. 4/77 s naknadnim izmjenama i dopunama i Narodne novine Republike Hrvatske br. 53/91 s naknadnim izmjenama i dopunama), koje su bile na snazi u relevantno vrijeme, glasile su kako slijedi:

TROŠKOVI POSTUPKA

Članak 151.

„1. Parnične troškove čine izdaci učinjeni u tijeku ili u povodu postupka.

2. Parnični troškovi obuhvaćaju i nagradu za rad odvjetnika i drugih osoba kojima zakon priznaje pravo na nagradu.”

Članak 154.

„1. Stranka koja u cijelosti izgubi parnicu dužna je protivnoj stranci ... nadoknaditi troškove...”

Članak 155.

„1. Pri odlučivanju koji će se troškovi stranci nadoknaditi sud će uzeti u obzir samo troškove koji su bili potrebni radi vođenja parnice. O tome koji su troškovi bili potrebni te o visini troškova odlučuje sud ocjenjujući brižljivo sve okolnosti.

2. Ako je propisana tarifa za nagrade odvjetnika ili za druge troškove, odmjerit će se takvi troškovi prema toj tarifi.“

3. Tarifa o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika

47. Tarifom o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika (Narodne novine br. 142/12 s daljnjim izmjenama i dopunama), koja je stupila na snagu 19. prosinca 2012., a koja je bila na snazi u relevantno vrijeme, bilo je predviđeno da se troškovi zastupanja po odvjetniku sastoje od odvjetničkih usluga, uvećanih za porez na dodanu vrijednost (25 % u to vrijeme), i izdataka potrebnih za izvršenje posla, koje su stranke dužne platiti. Bilo je predviđeno i sljedeće:

(i) podnesci kojima se pokreće izvanparnični postupak vrijede 50 bodova (Tbr. 16, stavak 1.) u neprocjenjivim predmetima, a žalbe u takvim postupcima vrijede 25 % više (Tbr. 18, stavak 1.);

(ii) podnesci kojima se pokreće postupak pred Ustavnim sudom i drugi obrazloženi podnesci s činjeničnim i pravnim navodima vrijede 500 bodova (Tbr. 27. stavak 1.); i

(ii) vrijednost boda iznosi 10 kuna (Tbr. 50).

II. INSTRUMENTI VIJEĆA EUROPE

48. Mjerodavni dio Preporuke br. R (81) 7 o mjerama za olakšavanje pristupa pravosuđu, koju je Odbor ministara donio 14. svibnja 1981. na 68. sastanku zamjenika ministara, glasi kako slijedi:

„uzimajući u obzir da su pravo na pristup pravosuđu i pravo na pošteno suđenje kako su zajamčena člankom 6. Europske konvencije o ljudskim pravima bitna značajka svakog demokratskog društva,

uzimajući u obzir da je sudski postupak često toliko složen, dugotrajan i skup da se pojedinci, osobito oni u ekonomski ili socijalno lošem položaju, susreću s ozbiljnim poteškoćama u ostvarivanju svojih prava u državama članicama,

imajući na umu da djelotvoran sustav pravne pomoći i pravnog savjetovanja, kako je predviđen Rezolucijom (78) 8 Odbora ministara, može uvelike pridonijeti uklanjanju takvih prepreka,

...

preporučuje vladama država članica da poduzmu ili pojačaju, ovisno o slučaju, sve mjere koje smatraju potrebnima s ciljem postupne provedbe načela navedenih u dodatku ovoj preporuci.

Dodatak Preporuci br. (81) 7

Načela

...

B. Pojednostavljenje

...

4. Nijednoj stranci u postupku ne bi trebala biti onemogućena pomoć odvjetnika... Kad je poželjno, s obzirom na prirodu predmeta o kojem se odlučuje, da pojedinac iznese vlastiti slučaj sudovima, kako bi se olakšao pristup pravosuđu, zastupanje od strane odvjetnika ne bi trebalo biti obvezno.

...

D. Troškovi pristupa pravosuđu

13. Posebnu pozornost trebalo bi posvetiti pitanju nagrada za rad odvjetnika i naknada vještacima u onoj mjeri u kojoj one predstavljaju prepreku pristupu pravosuđu. Trebalo bi osigurati neki oblik kontrole iznosa tih nagrada i naknada.

14. Osim u posebnim okolnostima, stranka koja je pobijedila trebala bi u načelu dobiti od stranke koja je izgubila povrat svojih troškova, uključujući nagrade za rad odvjetnika, koji su razumno nastali u postupku.”

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6. STAVKA 1. KONVENCIJE

49. Podnositeljica zahtjeva prigovorila je da su odbijanje Ustavnog suda da joj dosudi troškove njezina zastupanja po odvjetniku pred tim sudom i nemogućnost da nadoknadi troškove zastupanja po odvjetniku koji su joj nastali za podnošenje pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku na temelju Zakona o sudovima iz 2013. imali odvrćajući učinak na ostvarivanje njezina prava na pristup sudu. Pozvala se na članak 6. stavak 1. Konvencije, koji u mjerodavnom dijelu glasi kako slijedi:

„Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi [...], svatko ima pravo da [...] sud [...] u razumnom roku ispita njegov slučaj [...]”

A. Opseg ovog prigovora

50. Treba napomenuti da podnositeljica zahtjeva pred Sudom nije prigovorila zbog prekomjerne duljine trajanja ovršnog postupka zbog kojeg je prigovarala pred domaćim sudovima. Sud stoga ne može ispitati nikakva pitanja povezana s duljinom trajanja tog postupka (vidi *Radomilja i drugi protiv Hrvatske* [VV], br. 37685/10 i 22768/12, stavci 109., 123. i 126., 20. ožujka 2018.).

51. Sud nadalje napominje da u svom zahtjevu Sudu podnositeljica zahtjeva nije spomenula da je podnijela drugu ustavnu tužbu (vidi stavak 33. ove presude). Štoviše, nakon što je Vlada obavijestila Sud o toj činjenici, podnositeljica zahtjeva u svojem je očitovanju od 16. listopada 2023. izričito izjavila da je odlučila da neće podnijeti zahtjev Sudu u vezi s drugom odlukom Ustavnog suda (vidi stavak 33. ove presude).

52. Podnositeljica je u zahtjevu spomenula da je upotrijebila dopunsko (kombinirano odštetno-ubrzavajuće) pravno sredstvo na temelju Zakona o sudovima iz 2013. (vidi stavak 28. ove presude). Međutim, nakon što je Županijski sud u Zagrebu odlučio o tom pravnom sredstvu 13. travnja 2022. (vidi stavak 30. ove presude), podnositeljica zahtjeva nije u svojem očitovanju prigovorila zbog odbijanja tog suda da joj dosudi troškove tog pravnog sredstva.

53. S obzirom na to, i budući da svoju odluku može temeljiti samo na činjenicama kojima se prigovara (vidi, *Fu Quan, s.r.o. protiv Češke Republike* [VV], br. 24827/14, stavak 145., 1. lipnja 2023.; *Grosam protiv Češke Republike* [VV], br. 19750/13, stavak 90., 1. lipnja 2023.; i gore navedeni predmet *Radomilja i drugi*, stavci 120. – 121. i 124.), Sud utvrđuje da se prigovor podnositeljice zahtjeva (vidi stavak 49. ove presude) odnosi samo na odbijanje Ustavnog suda da joj dosudi troškove njezine prve ustavne tužbe (vidi stavak 26. ove presude) i nemogućnost da nadoknadi troškove zastupanja po odvjetniku koji su joj nastali za podnošenje pravnog sredstva koje služi samo za ubrzanje postupka na temelju Zakona o sudovima iz 2013. (vidi stavke 22. – 25. ove presude).

B. Dopuštenost

1. Tvrdnje stranaka

(a) Vlada

54. U očitovanju od 31. kolovoza 2023. o dopuštenosti i osnovanosti Vlada je tvrdila da članak 6. nije primjenjiv na postupke povodom pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku (vidi stavke 14. – 32. ove presude). Priznala je da je pravo na suđenje u razumnom roku pravo „građanske naravi” u smislu tog članka, ali je tvrdila da dotični postupak nije uključivao „spor” oko tog prava.

55. U istom očitovanju Vlada je dalje tvrdila da u svojim ustavnim tužbama (vidi stavke 26. i 33. ove presude) podnositeljica zahtjeva nije prigovorila povredi prava na pristup sudu zbog odbijanja redovnih sudova da joj dosude troškove koji su joj nastali za podnošenje pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku na temelju Zakona o sudovima iz 2013. (vidi stavke 22. – 25. ove presude).

56. U očitovanju od 14. studenoga 2023. o zahtjevima podnositeljice za pravednu naknadu i dodatnom očitovanju, Vlada je tvrdila da podnositeljica zahtjeva nije tražila od Ustavnog suda da ukine odluke redovnih sudova kojima su joj odbili dosuditi te troškove.

(b) Podnositeljica zahtjeva

57. Podnositeljica zahtjeva naglasila je da je u prvoj ustavnoj tužbi zatražila naknadu troškova koji su joj do tada nastali za podnošenje pravnih

sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku na temelju Zakona o sudovima iz 2013. (vidi stavak 26. ove presude). Doduše, u toj ustavnoj tužbi nije konkretno prigovorila da je njezino pravo na pristup sudu bilo povrijeđeno odbijanjem redovnih sudova da joj dosude te troškove, ali to je zato što je smatrala da će joj Ustavni sud, ako utvrdi da je njezina ustavna tužba osnovana, dosuditi ne samo troškove te tužbe već i troškove koji su joj prethodno nastali za podnošenje pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku na temelju Zakona o sudovima iz 2013.

2. Ocjena Suda

(a) Primjenjivost

58. Sud je u brojnim predmetima utvrdio da je članak 6. stavak 1. Konvencije primjenjiv na postupke povodom pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku koja imaju značajke slične onima u ovom predmetu (vidi *Vaney protiv Francuske*, br. 53946/00, stavak 53., 30. studenoga 2004.; *Simaldone protiv Italije*, br. 22644/03, stavci 48. – 56., 31. ožujka 2009.; *Veriter protiv Francuske*, br. 31508/07, stavci 81. – 87., 14. listopada 2010.; *Belperio i Ciarmoli protiv Italije*, br. 7932/04, stavci 39. – 48., 21. prosinca 2010.; *Gagliano Giorgi protiv Italije*, br. 23563/07, stavci 67. – 76., ECHR 2012 (izvadci)). Sud ne vidi razlog da smatra drukčije u ovom predmetu. Prigovor Vlade o neprimjenjivosti članka 6. (vidi stavak 54. ove presude) stoga se mora odbiti.

(b) Iscrpljivanje domaćih pravnih sredstava

59. Sud prvo ponavlja da su podnositelji dužni iscrpiti samo domaća pravna sredstva koja su im u relevantno vrijeme na raspolaganju u teoriji i u praksi i koja su dostupna i mogu pružiti zadovoljštinu u odnosu na njihove prigovore te nude razumne izgleda za uspjeh (vidi, primjerice, *Sejdovic protiv Italije* [VV], br. 56581/00, stavak 46., ECHR 2006-II, i *Glavinić i Marković protiv Hrvatske*, br. 11388/15 i 25605/15, stavak 61., 30. srpnja 2020.).

60. Primjećuje da, na temelju Zakona o Ustavnom sudu, taj sud može dosuditi samo troškove nastale u postupku pred njim (vidi stavak 36. ove presude). Nadalje, iako može ukinuti odluku o troškovima za koju utvrdi da predstavlja povredu prava zajamčenih Ustavom ili Konvencijom i vratiti predmet na ponovno ispitivanje, to može učiniti samo povodom redovne ustavne tužbe podnesene na temelju članka 62. Zakona o Ustavnom sudu (vidi stavak 37. ove presude).

61. Međutim, u ovom predmetu podnositeljica zahtjeva podnijela je ustavnu tužbu na temelju članka 63. Zakona o Ustavnom sudu (vidi stavak 37. ove presude), koja se ne može podnijeti protiv odluka, već samo u situacijama u kojima relevantni sud nije donio odluku u razumnom roku.

62. Proizlazi da ustavna tužba na temelju članka 63. Zakona o Ustavnom sudu, koju je podnositeljica upotrijebila da prigovori zbog prekomjerne

duljine trajanja ovršnog postupka, nije bila djelotvorna za njezine prigovore o pristupu sudu u dijelu u kojem su se odnosili na troškove za pravna sredstva na temelju Zakona o sudovima iz 2013. jer ta vrsta ustavne tužbe nije mogla pružiti zadovoljštinu u odnosu na te prigovore (vidi stavak 59. ove presude). Prema tome, suprotno navodu Vlade (vidi stavak 55. ove presude), podnositeljica zahtjeva nije bila dužna prigovoriti povredi prava na pristup sudu u svojoj ustavnoj tužbi da bi iscrpila domaća pravna sredstva.

63. Kad je riječ o tvrdnji Vlade da podnositeljica zahtjeva nije tražila od Ustavnog suda da ukine odluke redovnih sudova kojima su joj odbili dosuditi te troškove (vidi stavak 56. ove presude), Sud napominje da bi se na taj način zapravo od podnositeljice zahtijevalo da ustavnu tužbu o prekomjernoj duljini trajanja postupka koju je podnijela na temelju članka 63. Zakona o Ustavnom sudu kombinira s drukčijim pravnim sredstvom, i to redovnom ustavnom tužbom na temelju članka 62. tog zakona u kojoj bi prigovorila da su te odluke predstavljale povredu njezina prava na pristup sudu.

64. Sud nadalje u vezi s tim napominje da je ta tvrdnja prvi put iznesena u dodatnom očitovanju Vlade od 14. studenoga 2023. i da je stoga izgubila pravo iznijeti ju. U tom pogledu Sud ponavlja da, na temelju pravila 55. Poslovnika Suda, tužena ugovorna stranka mora svaki prigovor o nedopuštenosti, uključujući navedene razloge za prigovor, u mjeri u kojoj joj to dopuštaju narav prigovora i okolnosti, podnijeti u svojim pisanim ili usmenim očitovanjima o dopuštenosti zahtjeva (vidi *Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV], br. 16483/12, stavak 52., 15. prosinca 2016., i *Mooren protiv Njemačke* [VV], br. 11364/03, stavak 58., 9. srpnja 2009.). Stoga nije dovoljno što je Vlada u svojem prvobitnom očitovanju od 31. kolovoza 2023. podnijela prigovor o neiscrpljivanju na različitim osnovama (vidi stavak 55. ove presude, i gore navedeni predmet *Mooren*). Vlada nije pružila nikakvo objašnjenje za odgodu [isticanja tog prigovora] i Sud ne nalazi nikakvu iznimnu okolnost koja ju je mogla osloboditi obveze da prigovor o neiscrpljivanju domaćih pravnih sredstava s pozivanjem na tu tvrdnju iznese u svojem prvobitnom očitovanju (*ibid.*).

65. Prema tome, prigovor Vlade o neiscrpljivanju domaćih pravnih sredstava (vidi stavke 55. – 56. ove presude) također se mora odbiti.

(c) Zaključak

66. Sud nadalje primjećuje da ovaj prigovor nije ni očigledno neosnovan ni nedopušten po bilo kojoj drugoj osnovi navedenoj u članku 35. Konvencije. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

C. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

(a) Podnositeljica zahtjeva

67. Podnositeljica zahtjeva ustvrdila je da je morala angažirati odvjetnika jer, kao laik, nije mogla sama sastaviti zahtjev za pravno sredstvo koje služi samo za ubrzanje postupka na temelju Zakona o sudovima iz 2013. ili ustavnu tužbu. Sastavljanje takvog zahtjeva ili ustavne tužbe nije jednostavno: ne postoji standardni obrazac, a potrebno je navesti obrazloženje povezujući činjenično stanje predmeta s relevantnim odredbama, za što je potrebna pravna stručnost. Suprotne tvrdnje Vlade (vidi stavak 74. ove presude) nerazumne su i umanjuju ulogu odvjetnika.

68. U odgovoru na tvrdnju Vlade da je preuveličala neke od nastalih troškova (vidi stavak 76. ove presude), podnositeljica zahtjeva istaknula je da su joj relevantni domaći sudovi mogli dosuditi smanjeni iznos ako su ih smatrali previsokima umjesto da odbiju uopće dosuditi ih. Njezina je mjesečna plaća 7.497,90 kuna (995,13 eura) i stoga joj je snošenje tih troškova nametnulo znatan i nerazmjern teret.

(b) Vlada

69. Vlada je ustvrdila da sudska praksa Suda da *ex post facto* odbijanje nadoknade troškova uspješnih podnositelja zahtjeva u sporovima protiv države koji proizlaze iz akata njezinih tijela u izvršavanju javnih ovlasti može predstavljati ograničenje njihova pristupa sudu (vidi *Dragan Kovačević protiv Hrvatske*, br. 49281/15, stavak 71., 12. svibnja 2022., i ondje navedene predmete) nije primjenjiva u ovom predmetu. To je stoga što do postupaka povodom pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku nije došlo zbog nekog akta tijela države, već su ti postupci pokrenuti na inicijativu podnositeljice i u njezinu korist.

70. Štoviše, ništa ne ukazuje na to da su odbijanje Ustavnog suda da podnositeljici dosudi troškove njezina zastupanja po odvjetniku pred tim sudom i nemogućnost da nadoknadi takve troškove koji su joj nastali za podnošenje pravnog sredstva koje služi samo za ubrzanje postupka na temelju Zakona o sudovima iz 2013. podnositeljicu obeshrabrili ili odvratili od toga da upotrijebi to pravno sredstvo ili ustavnu tužbu i na taj način ostvari pravo na pristup sudu: iskoristila je obje vrste pravnog sredstva predviđene tim zakonom i dvaput je upotrijebila ustavnu tužbu (vidi stavke 23., 26., 28. i 33. ove presude).

71. Iz tih razloga, Vlada je ustvrdila da podnositeljičino pravo na pristup sudu nije bilo ograničeno. Ako bi Sud utvrdio drukčije, Vlada je ustvrdila da je to ograničenje težilo legitimnom cilju i da je bilo razmjerno.

72. Pozivajući se na utvrđenja Suda u predmetu *Dragan Kovačević* (gore naveden, stavci 75. – 78.), Vlada je tvrdila da pravila o troškovima sadržana

u Zakonu o Ustavnom sudu i Zakonu o vanparničnom postupku (vidi stavke 36. i 45. ove presude) teže legitimnom cilju. Postupci pred Ustavnim sudom, kao i postupci povodom pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku na temelju Zakona o sudovima iz 2013., formalno su jednostranački postupci. Stoga se osobe koje namjeravaju pokrenuti takav postupak ne izlažu riziku, koji je inače prisutan u parničnom postupku, da u slučaju neuspjeha moraju snositi ne samo svoje troškove već i troškove protivne stranke. Nepostojanje takvog rizika, zajedno s nepostojanjem obveze plaćanja sudskih pristojbi u obje vrste postupka stoga može dovesti do preopterećenja relevantnih sudova velikim brojem neosnovanih ustavnih tužbi ili pravnih sredstava koja služe samo za ubrzanje postupka, što može ugroziti pravilno funkcioniranje tih sudova.

73. Ograničenje prava podnositeljice zahtjeva na pristup sudu bilo je razmjerno jer: (i) zastupanje po odvjetniku nije bilo ni nužno ni opravdano; (ii) podnositeljici zahtjeva bilo je predvidljivo da neće moći nadoknaditi svoje troškove zastupanja po odvjetniku; (iii) troškovi koji su joj navodno nastali nisu bili veći od primljene naknade; i (iv) snošenje tih troškova nije joj nametnulo nerazmjerni financijski teret.

74. Zastupanje po odvjetniku nije bilo nužno jer je postupak za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku pokrenut na temelju Zakona o sudovima iz 2013. ili članka 63. Zakona o Ustavnom sudu prilično jednostavan jer sve relevantne činjenice utvrđuju relevantni sudovi po službenoj dužnosti. Za takav postupak stoga nije nužna pomoć odvjetnika. Štoviše, podnositeljica je visokoobrazovana osoba koja je čak sama podnijela dopunu svoje druge ustavne tužbe u kojoj je iznijela sve relevantne činjenice i kojoj je priložila relevantne dokaze (vidi stavak 34. ove presude). Stoga nije bilo opravdano ni da ju zastupa odvjetnik.

75. Predvidljivost ograničenja bila je očita iz mjerodavnih odredbi Zakona o Ustavnom sudu i Zakona o vanparničnom postupku (vidi stavke 36. i 45. ove presude) i iz proizašle dugogodišnje prakse domaćih sudova.

76. Podnositeljica je preuveličala i stoga pogrešno izračunala troškove nastale za podnošenje pravnog sredstva koje služi samo za ubrzanje postupka na temelju Zakona o sudovima iz 2013., zbog čega ukupni troškovi tog pravnog sredstva i ustavne tužbe nisu premašili naknadu koju su joj domaći sudovi dosudili zbog povrede njezina prava na suđenje u razumnom roku i njezina prava na poštovanje obiteljskog života.

77. Konačno, Vlada je istaknula da podnositeljica zahtjeva nije posebno ranjiva osoba i da je njezin mjesečni dohodak (vidi stavak 68. ove presude) veći od prosjeka i premašuje troškove ustavne tužbe. Stoga joj snošenje troškova zastupanja po odvjetniku nije nametnulo nerazmjerni financijski teret.

78. U svjetlu gore navedenog, Vlada je tvrdila da u ovom predmetu nije došlo do povrede članka 6. Konvencije.

2. Ocjena Suda

79. Mjerodavna načela koja proizlaze iz sudske prakse Suda u pogledu prava na pristup sudu, a osobito pristup višim sudovima, sažeta su u predmetu *Zubac protiv Hrvatske* ([VV], br. 40160/12, stavci 76. – 86., 5. travnja 2018.). Konkretno, ograničenje prava na pristup sudu neće biti spojivo s člankom 6. stavkom 1. ako ne teži legitimnom cilju i ako ne postoji razuman odnos razmjernosti između upotrijebljenih sredstava i cilja koji se nastoji postići (*ibid.*, stavak 78.).

80. Nametanje znatnog financijskog tereta nakon završetka postupka, bilo u obliku sudskih pristojbi bilo u obliku troškova zastupanja po odvjetniku, može predstavljati ograničenje prava na pristup sudu zajamčenog člankom 6. stavkom 1. Konvencije (vidi gore navedeni predmet *Dragan Kovačević*, stavak 70.; *Stankov protiv Bugarske*, br. 68490/01, stavci 52. i 54., 12. srpnja 2007.; i *Klauz protiv Hrvatske*, br. 28963/10, stavci 77. i 82., 18. srpnja 2013.; vidi i preporuku citiranu u stavku 48. ove presude, u kojoj se ukazuje na to da nagrade odvjetnika mogu predstavljati prepreku pristupu pravosuđu).

81. Kad je riječ o troškovima pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, Sud je u predmetu *Cocchiarella protiv Italije* ([VV], br. 64886/01, ECHR 2006-V) presudio kako slijedi:

„92. ... Sud smatra razumnim da su u ovoj vrsti postupka u kojem država, zbog loše organizacije svog pravosudnog sustava, prisiljava stranke u postupku, u određenoj mjeri, da upotrijebe kompenzacijsko pravno sredstvo, pravila o troškovima možda drukčija i da se stoga u tim pravilima izbjegava stavljanje pretjeranog tereta na stranke u postupku kada je njihova tužba opravdana. Može se doimati paradoksalnim da država, nametanjem različitih poreza, plativih prije podnošenja zahtjeva ili nakon donošenja odluke, jednom rukom podnositelju oduzima ono što mu je drugom rukom dosudila da bi ispravila povredu Konvencije. Isto tako, troškovi ne bi smjeli biti pretjerani i predstavljati nerazumno ograničenje prava na podnošenje takvog zahtjeva, a time i povredu prava na pristup sudu...”

82. U brojnim predmetima na temelju članka 6. stavka 1. Konvencije u kojima su podnositelji zahtjeva bili uspješni u svojim predmetima na domaćoj razini Sud je utvrdio povredu njihova prava na pristup sudu zato što im uopće nisu dosuđeni troškovi zastupanja po odvjetniku (vidi gore navedeni predmet *Dragan Kovačević*, stavci 67. – 85.; *Zustović protiv Hrvatske*, br. 27903/15, stavci 98. – 111., 22. travnja 2021.; i *Černius i Rinkevičius protiv Litve*, br. 73579/17 i 14620/18, stavci 65. – 74., 18. veljače 2020.; s tim u vezi vidi i preporuku citiranu u stavku 48. ove presude, u kojoj se ukazuje na to da bi, osim u posebnim okolnostima, stranka koja je pobijedila trebala u načelu od stranke koja je izgubila dobiti povrat svojih troškova, uključujući nagrade za rad odvjetnika, koji su razumno nastali u postupku) ili zato što su protivnim strankama morali platiti troškove koji su premašivali iznos naknade koja im je dosuđena (vidi gore navedeni predmet *Klauz*, stavci 76. – 97., i *Čolić protiv Hrvatske*, br. 49083/18, stavci 39. – 60., 18. studenoga 2021.).

83. Točno je da se prva skupina navedenih predmeta odnosila na sporove protiv države koji su proizašli iz akata njezinih tijela u izvršavanju javnih ovlasti. Međutim, suprotno tvrdnji Vlade (vidi stavak 69. ove presude), ta sudska praksa nije neprimjenjiva samo zbog činjenice da, u ovom predmetu, relevantni postupak nije proizašao iz akta tijela javne vlasti, već iz njihove neaktivnosti, odnosno propusta domaćih sudova da izvrše presudu u korist podnositeljice zahtjeva. [Nego,] to je zato što rizik od svake pogreške koju poćini tijelo javne vlasti mora snositi sama država, a greške se ne smiju ispravljati na štetu dotičnih pojedinaca (vidi gore navedeni predmet *Zustović*, stavak 100., i ondje navedene predmete), pri čemu se podrazumijeva da loša organizacija pravosudnog sustava države predstavlja takvu pogrešku (vidi stavak 79. ove presude).

84. U drugoj skupini navedenih predmeta (vidi stavak 82. ove presude), u kojima su troškovi premašili iznos dosuđene naknade, Sud je smatrao da je ta situacija dovela do apsurdnog ishoda i postupak učinila bespredmetnim, a pravo podnositelja zahtjeva na sud samo teoretskim i iluzornim te da su potrebni posebno važni razlozi da se opravda takav ishod (vidi gore navedeni predmet *Čolić*, stavci 46., 50. – 52. i 59. – 60.).

85. Situacija u ovom predmetu slična je jer su, čak i ako se zanemare troškovi nastali za podnošenje pravnog sredstva koje služi samo za ubrzanje postupka na temelju Zakona o sudovima iz 2013., samo troškovi podnositeljice ustavne tužbe premašili naknadu koja joj je dosuđena zbog povrede njezina prava na suđenje u razumnom roku i njezina prava na poštovanje obiteljskog života. Konkretno, dosuđena joj je naknada u ukupnom iznosu od 5.000 kuna (663,61 euro) za te povrede (vidi stavak 27. ove presude), a prema Tarifi o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika troškovi sastavljanja ustavne tužbe uvećani za PDV u to vrijeme iznosili su 6.125 kuna (812,93 eura, vidi stavke 26. i 47. ove presude).

86. U takvim situacijama nije potrebno ispitati je li snošenje troškova zastupanja po odvjetniku podnositeljici nametnulo nerazmjernan financijski teret s obzirom na njezin dohodak (vidi tvrdnju Vlade u stavku 77. ove presude). To je zato što, kao što je gore navedeno (vidi stavak 84. ove presude), ako ne postoje posebno važni razlozi koji bi to opravdali, takva situacija sama po sebi čini ograničenje pristupa sudu nerazmjernim jer postupak čini bespredmetnim, a pravo podnositelja zahtjeva na sud samo teoretskim i iluzornim (vidi gore navedeni predmet *Čolić*, stavci 46., 50. – 51. i 59. – 60.).

87. Takva situacija u ovom predmetu stoga je zahtijevala od Ustavnog suda da pruži (više obrazložene) razloge za svoju odluku o troškovima, a ne samo da upotrijebi isti tekst kao u članku 23. Zakona o Ustavnom sudu (vidi stavke 27. i 36. ove presude, i usporedi gore navedeni predmet *Dragan Kovačević*, stavak 83.).

88. Isto tako, Vlada nije iznijela dovoljno uvjerljive razloge koji bi opravdali tu situaciju.

89. Konkretno, Sud nije uvjeren njezinom tvrdnjom da troškovi zastupanja podnositeljice po odvjetniku nisu bili nužni ili opravdani (vidi stavak 74. ove presude). Ta tvrdnja usmjerena je na relativnu jednostavnost relevantnog postupka za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, ali u njoj se ne uzima u obzir to da uloga odvjetnika nije ograničena na samo sastavljanje ustavne tužbe ili zahtjeva na temelju Zakona o sudovima iz 2013. već i da uključuje i pravno savjetovanje u pogledu dostupnosti tih pravnih sredstava i formalnih (postupovnih) zahtjeva za njihovu upotrebu.

90. Kad je riječ o troškovima ustavne tužbe, Sud ponavlja svoja utvrđenja u predmetima *Bibić protiv Hrvatske* ((odl.), br. 1620/10, stavak 31., 28. siječnja 2014.) i *Dragan Kovačević* (gore naveden, stavak 35.) da se zastupanje po odvjetniku pred Ustavnim sudom ne može smatrati neopravdanim s obzirom na to da taj sud odlučuje o složenim pitanjima koja se tiču zaštite temeljnih prava i sloboda te da osobama koje nemaju pravno obrazovanje i iskustvo takva pitanja može biti teško shvatiti (vidi i uputu samog Ustavnog suda u relevantno vrijeme, citiranu u stavku 39. ove presude, u kojoj se budućim podnositeljima ustavne tužbe preporučuje da angažiraju odvjetnika).

91. Kad je riječ o troškovima pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku na temelju Zakona o sudovima iz 2013., Sud utvrđuje da se ni oni ne mogu smatrati nepotrebnima. Konkretno, podnositeljici zahtjeva kao laiku bilo bi vrlo teško shvatiti, bez stručnog pravnog savjeta odvjetnika, pravnu složenost koju podrazumijeva upotreba tih pravnih sredstava, kao što je, primjerice, činjenica da se trebaju upotrijebiti prije podnošenja ustavne tužbe (vidi stavak 38. ove presude).

92. Sud smatra uvjerljivom i tvrdnju podnositeljice zahtjeva da su joj, umjesto da odbiju uopće joj dosuditi troškove, relevantni domaći sudovi mogli dosuditi smanjen iznos (vidi stavak 68. ove presude).

93. Stoga, iako se Sud slaže da je, iz razloga koje je navela Vlada (vidi stavke 74. – 75. ove presude), ograničenje podnositeljčina pristupa sudu težilo legitimnom cilju i bilo predvidljivo, ono nije bilo razmjerno tom cilju.

94. Stoga je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije.

II. OSTALE NAVODNE POVREDE KONVENCIJE

95. Podnositeljica zahtjeva iznijela je na temelju članka 13. Konvencije i članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju isti prigovor kao onaj prethodno ispitan (vidi stavke 49. – 94.).

96. Uzimajući u obzir činjenice predmeta, podneske stranaka i svoja gore navedena utvrđenja, Sud smatra da je ispitao glavno pravno pitanje otvoreno u predmetu i da nije potrebno ispitati isti prigovor na temelju tih članaka (vidi *Centar za pravna istraživanja u ime Valentina Câmpeanua protiv Rumunjske* [VV], br. 47848/08, stavak 156., ECHR 2014).

III. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

97. Člankom 41. Konvencije predviđeno je:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.“

A. Šteta

98. Podnositeljica zahtjeva potraživala je 2.032 eura (EUR) na ime naknade imovinske štete, koji iznos odgovara ukupnim troškovima koji su nastali u postupcima povodom pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku (vidi stavke 22. – 35. ove presude). Potraživala je i 10.000 eura na ime naknade nematerijalne štete.

99. Vlada je osporila ta potraživanja.

100. Sud je utvrdio da je odbijanje domaćih sudova da podnositeljici zahtjeva dosude troškove koji su joj nastali za podnošenje pravnog sredstva koje služi samo za ubrzanje postupka na temelju Zakona o sudovima iz 2013. i njezine prve ustavne tužbe predstavljalo povredu članka 6. stavka 1. Konvencije (vidi stavke 50. – 53. i 79. – 94. ove presude). Stoga postoji dostatna uzročno-posljedična veza između njezina potraživanja na ime imovinske štete i utvrđene povrede. Sud stoga podnositeljici dodjeljuje iznos od 1.016 eura na toj osnovi, uvećan za sve poreze koji bi joj se mogli zaračunati.

101. Sud smatra i da je podnositeljica zahtjeva zasigurno pretrpjela neimovinsku štetu. Odlučujući na pravičnoj osnovi, dodjeljuje joj iznos od 3.000 eura na toj osnovi, uvećan za sve poreze koji bi se mogli zaračunati.

B. Troškovi i izdatci

102. Podnositeljica zahtjeva potraživala je i 865 eura na ime troškova i izdataka nastalih pred Sudom.

103. Vlada je osporila to potraživanje.

104. Prema sudskoj praksi Suda, podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj je dokazano da su oni stvarno nastali i bili potrebni te da je njihova visina razumna (vidi, među brojnim drugim izvorima prava, *L.B. protiv Mađarske* [VV], br. 36345/16, stavak 149., 9. ožujka 2023.). U ovom predmetu, uzimajući u obzir dokumente koje ima u posjedu i prethodno navedene kriterije, Sud smatra razumnim dodijeliti cijeli iznos potraživan na ime naknade troškova i izdataka, odnosno 865 eura, uvećan za sve poreze koji bi se mogli zaračunati podnositeljici.

IZ TIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *utvrđuje* da je prigovor o nedostatku pristupa sudu dopušten
2. *presuđuje* da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije
3. *presuđuje* da nije potrebno ispitati prigovore na temelju članka 13. Konvencije i članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju
4. *presuđuje*
 - (a) da tužena država treba isplatiti podnositeljici zahtjeva, u roku od tri mjeseca od datuma kada presuda postane konačna u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, sljedeće iznose:
 - (i) 1.016 EUR (tisuću šesnaest eura), na ime naknade imovinske štete, uvećano za sve poreze koji bi se mogli zaračunati podnositeljici zahtjeva
 - (ii) 3.000 EUR (tri tisuće eura) na ime naknade neimovinske štete, uvećano za sve poreze koji bi se mogli zaračunati
 - (iii) 865 EUR (osamsto šezdeset i pet eura) na ime troškova i izdataka, uvećano za sve poreze koje bi se mogli zaračunati podnositeljici zahtjeva
 - (b) da se od protoka prethodno navedena tri mjeseca do namirenja plaća obična kamata na navedene iznose koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda
5. *odbija* preostali dio zahtjeva podnositeljice za pravednu naknadu.

Sastavljeno na engleskom jeziku i otpravljeno u pisanom obliku 15. listopada 2024. u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Dorothee von Arnim
zamjenica tajnika

Arnfinn Bårdsen
predsjednik

PRESUDA MOSKALJ protiv HRVATSKE

U skladu s člankom 45. stavkom 2. Konvencije i pravilom 74. stavkom 2. Poslovnika Suda, izdvojeno mišljenje sutkinje Koskelo prilaže se ovoj presudi.

Prevela prevoditeljska agencija Alkemist

ALKEMIST
European Translation Agency
ALKEMIST STUDIO d.o.o.
Miramarska 24/6, 10 000 Zagreb
OIB: 72466496524

SUGLASNO MIŠLJENJE SUTKINJE KOSKELO

Glasovala sam za utvrđenje povrede članka 6. u ovom predmetu, ali uz određene sumnje. Iako su se prigovor i tvrdnje koje su iznijele obje strane odnosili isključivo na troškove koji su nastali podnositeljici zahtjeva zbog postupka koji je pokrenula, zabrinjava me činjenica da je to popratno pitanje troškova zasjenilo drugi problem koji se odnosi na temeljne okolnosti predmeta.

Ovaj predmet proizašao je iz situacije u kojoj se podnositeljica, majka tinejdžera u to vrijeme, našla u sukobu sa svojim sinom, koji više nije želio živjeti s njom te se odselio da bi živio s ocem. Podnositeljica je reagirala pokretanjem postupka tražeći da vlasti izvrše sudsku odluku donesenu nekoliko godina ranije, kojom je određeno da će dijete, koje je u to vrijeme bilo znatno mlađe, živjeti s majkom. Nakon što je doneseno rješenje o ovrsi, uslijedio je niz pokušaja da se provede predaja tinejdžera majci protiv njegove volje. Na kraju su ti pokušaji bili neuspješni, što je potaklo podnositeljicu zahtjeva da pokrene daljnji postupak zbog duljine trajanja ovršnog postupka.

Čovjek se mora zapitati je li ta vrsta spora bila razborit i opravdan način da se pokuša riješiti osjetljiva obiteljska situacija koja uključuje dijete koje je već doseglo dob u kojoj se njegova volja i želje više nisu smjele zanemarivati. U takvim okolnostima, čini se da ovrha sudske odluke donesene nekoliko godina ranije nije u skladu s ciljem zaštite najboljeg interesa djeteta.

Kako stvari stoje, vrlo malo znamo o pozadini predmeta. U svakom slučaju, stječe se dojam da taj proces nije bio od pomoći nijednoj od uključenih strana – baš naprotiv. Pomirljiviji pristup možda bi dao bolje rezultate.

S obzirom na opseg pitanja koje je izneseno Sudu, taj temeljni problem nije bio obuhvaćen u ovom predmetu. Ipak, nisam smatrala prikladnim samo prijeći preko toga bez ikakvog spomena.